

MORALINĖS DORYBĖS C. S. LEWISO LITERATŪRINIAME CIKLE „NARNIJOS KRONIKOS“

Vaida Raišutienė, Remigijus Oželis
Klaipėdos universitetas

Anotacija

Clive Staples Lewis literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“ perteikdamas Biblijos siužetą atskleidė krikščioniškų vertybių ir moralinių dorybių reikšmę gyvenime. Svarbiausias kūrinio leitmotyvas, įžvelgiamas C. S. Lewiso „Narnijos kronikose“ – santykio su Jėzumi Kristumi kūrimas. To siekdamas autorius veikėjų charakteriuose ir veiksmuose sumaniai perteikė kardinalias moralines dorybes: išmintingumą, teisingumą, tvirtumą ir susivaldymą. Šiame straipsnyje, susisteminus personažų veiksmus ir Biblijos motyvų raišką, atskleidžiama minėtų kardinalių moralinių dorybių raiška C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“. Autorius, pasitelkęs krikščioniškąją išmintį, pateikia teologinių dorinių vertybių eskizą, kurį galima panaudoti kaip gaires jaunimo doriniame ugdyme.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Claivas Steplesas Lewisas, „Narnijos kronikos“, moralinės dorybės, išmintingumas, teisingumas, tvirtumas, susivaldymas.

Abstract

*In his literary cycle *The Chronicles of Narnia* Clive Staples Lewis conveyed the Biblical plot, Christian values and moral virtues. The main leitmotif apparent in *The Chronicles of Narnia* by C. S. Lewis is development of the relation with Jesus Christ. In order to achieve this purpose, the author skilfully employed the main characters and their actions to render cardinal moral virtues of wisdom, justice, strength and self-restraint. This article reveals the expression of the above mentioned cardinal moral virtues in C. S. Lewis's literary cycle *The Chronicles of Narnia* through systematization of the actions of the characters and expressions of Biblical motifs. C. S. Lewis relies on his Christian wisdom to present a sketch of theological moral virtues which could be used as guidelines in moral education of the youth.*

*KEY WORDS: Clive Staples Lewis, *The Chronicles of Narnia*, moral virtues, wisdom, justice, strength, self-restraint.*

Įvadas

Dorinės vertybės tinkamai įprasmina žmogaus gyvenimą. Žmogus gyvena nuolatinėje pasirinkimo akistatoje: moralus gyvenimas, kreipiantis link Dievo, ar nemoralus gyvenimas, griauantis patį žmogų (Lewis, 1996, p. 146). Dorybės įkūnija asmens moralę, skatina siekti grįšti jomis savo elgesį. Dorybės laikui bėgant subrandina žmogų krikščioniškam gyvenimui, kuris neatsiejamas nuo vieno seniausio ir švenčiausio žmogaus dvasinio bei dorovinio gyvenimo liudijimo – Šventojo Rašto. Kiekviename Dievo Žodžio vaizde slypi gilios teologinės, filosofinės ir moralinės prasmės, kurias visais laikais veikė žmogaus mąstyseną, elgseną ir dvasinį gyvenimą. Dievas Žodžiu žmogui suteikė galimybę kurti ištariant savo žodį. Šventasis Raštas – neišsemiamas kūrybinio įkvėpimo šaltinis kūrėjams.

Plačiai svarstomos Šventojo Rašto ir literatūros sąsajos. Grožinė literatūra, kaip kūrybinės vaizduotės gelmė, vis dar yra ryškiausia ir lanksčiausia žmogaus kūrybos apraiška. Ji – doros įtaigos šaltinis, padedantis ugdyti vertybinius jausmus, moralinę atsakomybę, pagarbą, kritinį mąstymą. Žmogaus dorovės klausimai dažnai yra tikrojo literatūros meno turinys, kreipiantis žmogų vertybių paieškos link. Lietuvių literatūros klasikas, humanistinės estetikos kūrėjas V. Mykolaitis-Putinas teigia, kad „literatūroje svarbu ne tik vadinamasis įdomumas, svarbu ir dvasinė, protinė bei dorovinė vertė, juo turtingesnė žmogaus dvasia, tuo daugiau įdomių dalykų ras jis gyvenime ir literatūroje“ (Mykolaitis-Putinas, 1999, p. 111).

Puikų dorovinių vertybių žemėlapiį savo garsiajame literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“ mums pateikė anglų rašytojas literatūrologas, novelistas, teologas Claivas Steplesas Lewisas (*Clive Staples Lewis*). Skaitytojui jis pasiūlė ne tik užuominų, kaip išspręsti kai kuriuos sudėtingiausius krikščioniškosios apologetikos klausimus, bet ir savo fantastiniais pasakojimais tarsi šių laikų pranašas išradingai perteikė Šventojo Rašto žinią, tikėjimo ir doros principus. Jau ne vieną vaikų kartą žavėjo C. S. Lewiso kūrinys – literatūrinis ciklas „Narnijos kronikos“. Klasika tapusiuose stebukliniuose pasakojimuose vyrauja tiek vaiko, tiek suaugusiojo širdį uždegantys nuotykių, kur gausu burtų ir tikrovės, kur gėris nugali blogį, tiesa – melą. Sąmoningai pasirinkęs pasakos žanrą, kviesdamas kartu išgyventi veikėjų nuotykius, autorius meistriskai žadina skaitytojų jausmus, internalizacijos polinkį.

Žmogaus dvasinis augimas neatsiejamas nuo keturių pagrindinių krikščioniškųjų dorybių: teisingumo, išmintingumo, tvirtumo, susivaldymo. Jos sudaro žmogaus vertybinį pamatą, kurį, jam bręstant, dažnai „išjudina“ vartojimo kultūros ir agresyvūs pasaulio dėsniai. Sekuliarizuotame pasaulyje, kur dorovė nebėra gyvenimo pamatas, kyla klausimas, kas galėtų jauną žmogų kreipti jos link? Bibliniai motyvai literatūroje puikiai interpretuoja krikščioniškąją dorovę. Tad galima teigti, kad literatūra, perteikianti krikščioniškas temas ir motyvus, kurianti Kristaus paveikslą, dorovės mokyme atskleidžia didžiausias aukštumas. C. S. Lewiso literatūrinis ciklas „Narnijos kronikos“ pateikia puikius doro krikščioniškojo gyvenimo matmenis. Kūrinyje simboliškai, alegoriškai, savitai perteikiami prieš 2000 metų vykę slėpiningi įvykiai, kartu įtaigiai, per įvykius fantastinėje Narnijos šalyje vaizduojamas Dievas.

Vertinant šio tyrimo aktualumą, būtų teisinga paminėti, kad C. S. Lewiso asmens, kūrybos ir „Narnijos kronikų“ doroviniai aspektai domėjosi bei šia tema rašė nemažai literatūros kritikų, literatūrologų, teologų. Esama nemažai studijų, kuriose vienu ar kitu aspektu aptariamas C. S. Lewiso gyvenimas, pažiūros ir darbai. J. Spiebas (2003), istorijos mokslų daktaras, Tikėjimo ir mokslo instituto direktorius, kritiniame straipsnyje „C. S. Lewisas – tikėjimo gynėjas“ apibūdino Dievo suvokimo svarbą doros plotmėje. S. M. Hutchenas (2009), remdamasis paties C. S. Lewiso tekstais, rašė apie autoriaus religinius-idėjinius įsitikinimus ir mąstyseną. Lietuvoje „Narnijos kronikų“ autorių, kaip populiarių pasakos meistrą ir religijos filosofą, apibūdino R. Lenčevičius (2002). D. Širvys (2008) gvildeno „Išganymo pagal C. S. Lewisą“ temą. Narnijos pasaulio vertybes aptarė vaikų literatūros kritikė I. Butautytė (1999), vertėja R. Drazdauskienė (2006). Rusijoje (Maskvoje) įkurtas leidybos ir šviečiamosios veiklos centras „Narnija“, leidžiantis žurnalą vaikams „Narnija tarnauja vaikams“, gvildena dorovines paauglių problemas. Šiame straipsnyje aptariama, kaip C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“ reiškiasi moralinės dorybės. Literatūrinio ciklo krikščioniškojo aktualizavimo visuomenei trūkumas pabrėžia šio tyrimo problematiką ir aktualumą.

Tyrimo objektas: moralinės dorybės – išmintingumas, teisingumas, tvirtumas, susivaldymas – C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“.

Darbo tikslas: perteikti moralinių dorybių sampratą ir raišką C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“.

Uždaviniai:

- pristatyti moralinių dorybių sampratą krikščionybėje;
- atskleisti C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“ aprašytų dorybių sąsajas su krikščioniškomis moralinėmis dorybėmis;
- ištirti moralinių dorybių vaizdavimą personažų charakteriuose ir veiksmuose.

Tyrimo metodas: mokslinės ir grožinės literatūros analizė, interpretavimas, sintezė.

Augantis žmogus – mūsų visuomenės rūpestis ir viltis. Šiuolaikinio jauno žmogaus „augimui“ būtina dvasinė terpė, kurioje jis galėtų išmintingai, teisingai ir tvirtai save realizuoti. C. S. Lewisas „Narnijos kronikose“, pasitelkęs savo krikščioniškąją išmintį, pateikia nuostabų doros vertybių eskizą, kurį atskleidus ir išanalizavus, būtų galima panaudoti kaip gaires jaunosios kartos doriniame ugdyme.

1. C. S. Lewiso literatūrinis ciklas „Narnijos kronikos“

C. S. Lewiso literatūrinis ciklas „Narnijos kronikos“, kaip ir daugelis kitų tokio žanro didelės apimties literatūros kūrinių, turi savo veikėjus, mitologiją, geografiją bei chronologinę seką. Tai septyni pasakojimai, kuriuose autorius skaitytojams siūlo pamąstyti apie kitokio – fantastinio-stebuklinio pasaulio egzistavimą. Į jį neįprasto laiko tėkmėje įvairiomis aplinkybėmis patekę vaikai patiria daugybę nuotykių, susiduria su pačiais netikėčiausiais veikėjais, padeda jiems įveikti kilusius sunkumus ir tarsi iš šalies stebi, kaip klostosi Narnijos istorija. Visas pasakojimas sukasi apie liūtą Aslaną, sukūrusį ir valdantį antgamtinę Narnijos šalį. Septynių „Narnijos kronikų“ pasakojimai chronologiškai sukurti tokia seka: „Burtininko sūnėnas“ (1955), „Liūtas, ragana ir drabužių spinta“ (1950), „Žirgas ir jo berniukas“ (1954), „Princas Kaspianas: sugrįžimas į Narniją“ (1951), „Aušros užkariautojo kelionė“ (1952), „Sidabrinis krėslas“ (1953), „Paskutinis mūšis“ (1956).

C. S. Lewiso literatūrinis ciklas „Narnijos kronikos“ priskiriamas literatūrinės stebuklinės pasakos žanrui. „Stebuklinė pasaka – literatūros kūrinys, paprastai siužetinis, kuriam objektyvios tikrovės požiūriu būdingi „neįma-

nomybės“ elementai. Tų elementų repertuaras: antgamtiniai veikėjai, stebukliniai daiktai, neegzistuojančios erdvės ir t. t.“ (Urba, 2000). Kiekviena stebuklinė pasaka – uždara sistema, turinti tam tikras psichologines prasmes, kurios atskleidžiamos simboliniais paveikslais ar įvykiais (Франц, 1998, c. 16). Pats C. S. Lewisas savo trumpoje esė, pavadinimu „Kartais pasakos geriausiai perteikia tai, ką reikia pasakyti“, rašė: „Pamaniau, kad žinau, kaip šitokios istorijos gali nuslopinti tam tikrus praeities įsitikinimus, kurie mano paties vaikystėje sustingdė tikėjimą religija“ (Lewis, 1956). Jau vien iš esė pavadinimo galima spręsti apie apgalvotą autoriaus sprendimą – savo krikščioniškąją patirtį reflektuoti būtent pasakos žanru. C. S. Lewiso pasakojimų turinys įdomus, nuotaikingas, dinamiškas, kupinas amžinosios gėrio ir blogio kovos, džiaugsmo ir meilės šventimo, gėrio, slypinčio žmonių sielose. Autorius įvairiai manipuliuoja laiku, savitas jo erdvės pojūtis. Kūrinio struktūroje, kaip ir daugelyje stebuklinių pasakų, vaizduojami du pasauliai. Pirmasis – imituoja, primena tikrovę, antrasis – jau autentiškas pasakos pasaulis. Pastarasis turi aiškią paskirtį – kelti amžinosios būties, laimės, meilės, doros, pareigos, kovos, gyvenimo prasmės ir kitus klausimus. Abiejų pasaulių vaizdai aprašomi labai tikroviškai. Pagrindinis kūrinio leitmotyvas, įžvelgiamas C. S. Lewiso „Narnijos kronikose“, – supažindinti skaitytoją su Jėzumi.

„Narnijos kronikų“ pasakojimuose jaučiamas stiprus krikščioniškasis pradai. Siekdamas jį perteikti C. S. Lewisas pasitelkia neišsemiamą Biblijos siužetų dvasią. Pasakiškuose herojuose nesunku įžvelgti aiškias biblijines paraleles. Žinoma, visa tai perteikta ne paradižiui, vis dėlto šios paralelės labai ryškios. Po pasakojimais autorius „paslepia“ ne tik religines krikščionybės doktrinas, idėjas, įsivaizdavimus, bet ir biblinių simbolių sąskambiuose įžiebiamas savitas religines prasmes. „Šios paralelės puikiai dera prie siužeto ir nenuskurdina fantastinio Narnijos pasaulio. Priešingai: drąsa, kilnumas, ištikimybė – tos amžinosios dorybės, dėl kurių daug kas bėga į fantastinius pasaulius, vaizduojamos labai paprastai ir nuoširdžiai“ (Lencevičius, 2002). Būtų teisinga pastebėti, kad bibliniai motyvai „Narnijos kronikose“ tarsi nulemia viso kūrinio struktūrą ir siužetą. Didingiausias ir gražiausias savybes C. S. Lewisas priskiria liūtui Aslanui. „Vaikystėje Lewisas lankė Belfasto Šv. Morkaus bažnyčią (anglikonų), o liūtas tradiciškai yra Šv. Morkaus simbolis“ (Diuriez, 2006, p. 172), tad galima manyti, kad Jėzaus Kristaus vaizdavimas liūtu yra kilęs iš rašytojo vaikystės prisiminimų. Autorius savo pasakojimuose Aslanui leidžia atlikti tokius pat veiksmus, kokius Žemėje yra atlikęs Die-

vo Sūnus Jėzus Kristus. Aslanas sukuria pasaulį, juo rūpinasi, įkvepia protin-gas būtybes, išgano nupuolusiuosius, skiria jiems gyvenimo misiją ir veda į pergalę, atlieka bausmę vietoj nusikaltėlio, o pasaulio pabaigoje visus teisia ir perkeičia pasaulį amžinam gyvenimui. Šie gausūs biblinio dieviškumo žen-klai atitinka teiginį, kad Aslanas yra Dievo Sūnaus Jėzaus Kristaus įvaizdis. Evangelikų teologas H. Lahayne mano, kad liūto paveikslas „labai gerai per-teikia Dievo Sūnaus didybę ir švelnumą. Per visą savo istoriją krikščionių Bažnyčia turėjo žiūrėti, kad nepavaizduotų Dievo pernelyg ekstremaliai – ne per baisiai ir ne per jaukiai. C. S. Lewiso liūto metafora padeda mums iš-laikyti pusiausvyrą“ (Lahayne, 2006). Kad Jėzaus Kristaus pavaizdavimas liūtu iš tikrųjų turi biblinį pagrindą, galima aptikti ir Biblijoje (žr. Pr 49, 9; Apr 5, 5; Rd 3, 10; Oz 11, 10 ir Ez 1, 10).

Visuose septyniuose ciklo pasakojimuose svarstomi pamatiniai krikščio-niškojo tikėjimo bibliniai slėpiniai. Pirmasis jų – pasaulio sukūrimas, kaip ir dera, vaizduojamas pirmajame pasakojime „Burtininko sūnėnas“. Čia liūto Aslano stebuklinga giesmė įkvepia gyvybę Narnijai: „Narnija, pabusk. My-lėk. Mąstyk. Kalbėk. Būk vaikščiojantys medžiai. Būk kalbantys žvėrys. Būk tyrieji vandenys“ (Lewis, 2009, p. 134). Liūtas sukūrė Narniją iš nieko, taip, kaip Pradžios knygoje Dievas sukūrė tvarkingąją Žemę. Bet sukūręs Narniją, vėliau Aslanas dėl jos išgyveno daug skausmo.

Nupuolus Ievai ir Adomui, Dievas pažadėjo Išgelbėtoją. Aslanas gelbė-tojais skiria Adomo ir Ievos palikuonis – Pavensių šeimos vaikus iš realaus pasaulio. Dviem iš jų jis paliepia atnešti obuolį nuo stebuklingo medžio, jo dėka Narnija bus visada saugi. Medžio motyvas Biblijoje – tai ir gyvybė, ir pažinimas, ir kančia. Tad Aslano pašauktieji Adomo ir Ievos sūnūs bei dukte-rys Narnijos pasakojimuose turi atlikti kilnius darbus, kurie į Narniją atneša ramybę.

Jėzaus nukryžiovimo scena laikoma vienu svarbiausių krikščionybės simbolių. Pasakojime „Liūtas, ragana ir drabužių spinta“ iškyla bibliniai nuodėmės, atpirkimo, Kristaus prisikėlimo vaizdai – ryškūs evangelinių pasakojimų atspindžiai. Čia Kaino prakeikimo dalios neišvengusio liūto Aslano pasiaukojimas už Narniją primena ant Golgotos kalno nukryžiuoto Kristaus auką. Aslano kančios ir prisikėlimo ciklas tapatinamas su Evange-lijose aprašytais įvykiais: Paskutiniąją vakariene, malda Alyvų kalne, Jėzaus išdavimu, teismu, išjuokimu, nuplakimu, vainikavimu, drabužių nuplėsimu, nukryžiovimu, nukėlimu nuo kryžiaus, laidojimu. Visi šios kančios ciklo

motyvai persmelkia antrojo „Narnijos kronikų“ pasakojimo kulminacines scenas.

Drąsa ir pasiaukojimas – pagrindinės biblinės dorybės kasdienėje tikėjimo kelionėje. Jos vaizduojamos pasakojimuose „Žirgas ir jo berniukas“, „Princas Kaspianas“ ir „Aušros užkariautojo kelionė“. Narnijos herojų drąsa pasireiškia gebėjimu vykdyti Aslano paskirtas užduotis, pakelti visus išbandymus ir sunkumus, visada išlikti teisingam, kaip sakoma Biblijoje: „Nedorėlis bėga, nors niekas jo nesiveja, o teisusis yra drąsus kaip liūtas“ (Pat 28, 1). Pasakojime „Žirgas ir jo berniukas“ ryškūs yra Mozės ir dykumos motyvai. Berniukas Šasta, keliaudamas per dykumą, išgirsta paslaptinę balsą. Balsas jam, kaip ir degantis krūmas Mozei, duoda tolesnius nurodymus, kaip keliauti į Pažadėtąją žemę. Šis pokalbis tarsi įkūnija keliaujančio berniuko dvasios laisvę, jo pasirinkimus ir kelionę į išsvajotą Pažadėtąją žemę – Narniją.

Biblijoje gvildenama blogio problema vaizduojama kaip Dievo pergalė prieš velnią per Kristų. „Narnijos kronikose“ kova su blogiu prasideda kovojant su Baltąja ragana (ji įkūnija blogį), kuri mėgina palenkti jai tarnauti visa, kas skleidžia gėrį. Biblinė blogio problema yra svarbiausia prieštara krikščioniškajam tikėjimui, o „Narnijos kronikų“ pasakojimų pagrindiniams veikėjams blogis nesuderinamas su tikėjimu Aslanu ir Narnijos išgelbėjimu. Ryškiausiai savo poziciją blogio atžvilgiu C. S. Lewisas išsakė pasakojime „Sidabrinis krėslas“, kur blogis yra žavingas ir gudrus, veikėjai turi atsispirti jo pagundai.

Paskutiniųjų laikų, prarastojo tikėjimo ir apokalipsės motyvai aptinkami paskutiniame ciklo pasakojime „Paskutinis mūšis“. Šiame pasakojime autorius tarsi primena Biblijos tiesą, kad visas pasaulis yra paveiktas pirmosios nuodėmės. Kai žmogus nusigręžė nuo Dievo, visa prarado vienybę. Apokalipsės vaizdavimas šiame pasakojime remiasi ne pasaulio pabaigos vizija, o pasaulio perkeitimu. Narnijos pasaulis neišnyksta, jis tik įgauna kitą pavidalą. Naujųjų Narnijos amžių pradžia yra tarsi Geroji Naujiena, kuri šlovina, skelbia ir gina Jėzaus Kristaus galią.

2. Moralinės dorybės

Šventasis Raštas yra pirmasis ir svarbiausias šaltinis, kuriame pateikta dorybių samprata. Žvelgiant į C. S. Lewiso asmenybę ir jo literatūrinį ciklą

„Narnijos kronikos“, akivaizdžiai matyti, kad Šventojo Rašto dorybiniai motyvai glaudžiai persipynę tiek su rašytojo gyvenimu ir pažiūromis, tiek su jo darbais. Tad siekiant aptarti „Narnijos kronikose“ išryškėjusias moralines dorybes, būtų teisinga aptarti dorybių skirstymą Katalikų Bažnyčios mokymo kontekste. Susitelksime ties pagrindinėmis moralinėmis dorybėmis: išmintingumu, teisingumu, tvirtumu ir susivaldymu.

2.1. Dorybių skirstymas

Krikščioniškosios dorybių sistemos pagrindas susiformavo dar iki krikščionybės, tačiau tik Dievui įsikūnijus tapo visos visuomenės dorovinė praktika. Krikščioniškoji dorybių sistema vienareikšmiškai nukreipta į Jėzų Kristų kaip esminį gėrio pagrindą. Teologas K. H. Pesche nurodo, kad „biblinė etika nesisuka apie graikų ir humanistų doros idealą. Krikščioniškas tobulėjimas – tai panašėjimas į Kristų ir naujo žmogaus kūrimas pagal panašumą į Dievą tikroje tiesoje ir šventume“ (Pesche, 1997, p. 341). Aptariant dorybių sistemą krikščioniškame kontekste, derėtų aptarti, kaip šią sistemą pateikia Katalikų Bažnyčia. Dorybės skirstomos į tris grupes:

1. Žmogiškosios dorybės. Tai dorybės, įgyjamos paties žmogaus pastangomis, tad neatsiejamos nuo jo proto. Tai „tvirti nusistatymai, pastovūs įgūdžiai, nuolatiniai proto ir valios tobulumai, kurie tvarko mūsų veiksmus, valdo mūsų aistras ir vadovauja protingam ir tikėjimu besiremiančiam mūsų elgesiui. Doriniu požiūriu tos dorybės yra gerų veiksmų vaisiai ir drauge daigai; jos lenkia visas žmogaus galias vienyti su dieviškąja meile“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1804). Skiriamos keturios pagrindinės *kardinaliosios* žmogiškosios dorybės: protingumas, teisingumas, tvirtumas, susivaldymas.

2. Dieviškosios dorybės. Tai dorybės, kurios „pagrindžia, įkvepia ir žymi moralinę krikščionio veiklą. Jos ugdo ir gaivina visas moralines dorybes. Dievas jas įlieja į tikinčiųjų sielą, kad jie sugebėtų elgtis kaip Jo vaikai ir pelnyti amžinąjį gyvenimą. Jos yra Šventosios Dvasios buvimo bei veikimo žmogaus gebėjimuose laidas“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1813). Nurodomos trys Dieviškosios dorybės: tikėjimas, viltis, meilė. Ši trejybė sąsaja persmelkia visą dorinį krikščionio gyvenimą, kuriame meilė užima svarbiausią vietą. „Jei [...] neturėčiau meilės, aš būčiau niekas“ (1 Kor 13, 2). K. H. Pesche apie meilės dorybę teigia: „Visos didžiosios eti-

nės sistemos pripažįsta vieną dorybę pagrindine, kuri apima visas kitas. Kas tobulai turi šią vieną, kartu su ja turi ir visas kitas“ (Peschke, 1997, p. 344).

3. Šventosios Dvasios dovanos ir vaisiai. „Moralinį krikščionio gyvenimą palaiko Šventosios Dvasios dovanos. Jos yra nuolatinės nuostatos, lenkiančios žmogų paklusti Šventosios Dvasios paskatoms“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1830). Jos leidžia širdimi ir protu suvokti Dievą. Dovanos yra šios: išmintis, supratimas, patarimas, tvirtumas, pažinimas, maldingumas, pagarbi Dievo baimė. Šventosios Dvasios vaisiai „yra tobulumo apraiškos, kurias Šventoji Dvasia mumyse išugdo kaip amžinosios garbės pirmienas“ (KBK, 2012, nr. 1832). Jie padeda žmogui laikytis tiesaus kelio, šviesiai išlikti Dievo prieglobstyje, net ir ištikus sunkumams, taikingai sugyventi su Dievu, žmonėmis ir savimi. Skiriama dvylika Šventosios Dvasios vaisių: meilė, džiaugsmas, taika, kantrybė, malonumas, gerumas, romumas, meilumas, ištikimybė, kuklumas, susivaldymas, skaistybė.

2.2. Kardinalios moralinės dorybės

Skiriamos keturios kardinalios krikščioniškos moralinės dorybės. *Kardinaliosiomis* (lot. *cardo* – vyris, ašis) keturias žmogiškąsias dorybes – protingumą, teisingumą, tvirtumą ir susivaldymą – pavadino šv. Ambraziejus (IV a.), „jos laikomos tarsi vyriais, ant kurių sukasi visas moralinis gyvenimas“ (Peschke, 1997, p. 346). Panašiai teigia ir filosofas bei kultūros teoretikas A. Sverdiolas: „Kardinaliosios dorybės yra „ašinės“ – tokios, ant kurių kažkas laikosi ir sukasi“ (Sverdiolas, 2014). Kardinaliosios dorybės jau nuo seniausių laikų yra svarbiausios ir esminės. Jų ištakos glūdi ne tik antikinėje filosofijoje, bet minimos ir Šventajame Rašte. Naujajame Testamente teigiama, kad jos yra „tai, kas teisinga, garbinga, teisu, tyra, mylėtina, giriama, kas dorybinga ir šlovinga“ (Fil 4, 8). Senojo Testamento Išminties knygoje sakoma: „Išminties darbų vaisiai yra dorybės. Juk jos moko savitvardos ir protingumo, teisumo ir drąsos, – gyvenime nieko nėra žmonėms vertingesnio“ (Išm 8, 7). Apie šias dorybes sugrupuotos visos kitos moralinės dorybės. Kaip taikliai pastebi filosofas P. Kreeftas, „Niutoną pranoko Einšteinas, ir Jėzus, be abejo, pranoko Platoną. Bet Einšteinas nepaneigė Niutono atradimų, jis jais naudojosi ir rėmėsi, taip pat ir atgamtiškos Jėzaus dorybės nepaneigia Platono prigimtinių dorybių, jos paremtos tomis dorybėmis. Platonas mums padovanojo dorybių gramatiką, Jėzus – dorybių poeziją“ (Kreeft, 2011). Kardinaliosios dorybės

buvo ir yra svarbios visais laikais gyvenusiam žmogui. To paties autoriaus teigimu, „jos svarbios pačiam žmogui, ne laikams“ (Kreeft, 2011).

C. S. Lewisas savo veikale „Tiesiog krikščionybė“ taip apibūdina kardinaliąsias dorybes: „Išmintingumas – praktiškas, sveikas protas, kai galvojama, kas daroma, ir kas iš to išeis. Susivaldymas – nereiskia visiško malonumų susilaikymo, o tik tam tikrų ribų neperžengimą. Teisingumas apima sąžiningumą, nešališkumą, dorumą, pažadų laikymąsi, o tvirtumas apima dviejų rūšių drąsą, kuria pasitinkamas pavojus ir kuria nepasiduodama skausmui“ (Lewis, 2007, p. 74). Filosofas M. Adomėnas pabrėžia šių dorybių tarpusavio ryšį: „Keturiios pamatinės prigimtinės dorybės, vadinamos „kardinalinėmis“, susijusios tarpusavio saitais taip, jeigu vienos iš jų nėra, tai nėra visų kitų“ (Adomėnas, 2012). Tai pastebi ir P. Kreeftas, jo teigimu, „jei asmuo nėra narsus, jis neįveiks sunkumų, kurie kyla ugdantis bet kurią dorybę. Jei nėra išmintingas, nesuvoks, ką daras, ir jo dora smuks iki aklo gyvuliško instinkto“ (Kreeft, 2011). Tad toliau pažvelkime, kaip šios dorybės pasireiškia krikščionio kasdienybėje.

1. Protingumo (išmintingumo) dorybė įgalina praktinį protą įvairiomis aplinkybėmis skirti, kas yra tikrasis mūsų gėris, ir rinktis tinkamas priemones jo siekti. K. Peschke nurodo, kad „protingumas yra svarbus dorybių praktikavimui ir tobulumui, todėl jis neturi būti laikomas viena dorybe šalia kitų, o laikytinas jungiančiu visas dorybes elementu“ (Peschke, 1997, p. 199). Bažnyčios mokyme išmintingumas vadinamas „dorybių vairininku, nes vadovauja kitoms dorybėms, nurodydamas jų vietą ir ribas“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1806). Protingumas tiesiogiai lemia sąžinės sprendimą. Vadovaudamasis tuo sprendimu, protingas žmogus sprendžia apie savo elgesį ir jį tvarko. „Gudrus žmogus apsvarsto savo žingsnius“ (Pat 14, 15). Vadovaudamasis protingumo dorybe, žmogus tam tikriems gyvenimo atvejams taiko moralinius principus, įveikia abejones dėl gėrio, kurio reikia siekti, ar blogio, kurio reikia vengti. „Išmintingas bijo ir vengia pikto“ (Pat 14, 16). Anot A. Sverdiolo, „išmintis neplanuoja ir neatlieka veiksmų, jinai tiktai apie juos sprendžia, ji ne argumentuoja, o konstatuoja“ (Sverdiolas, 2014). Protingumas yra dvasingo žmogaus bruožas, nes „išmintis neįeina į piktavėlę sielą ir negyvena nuodėmės pavergtame kūne“ (Iš 1, 4).

2. Teisingumas (tiesa) apibrėžiamas kaip „pastovus ir tvirtas noras atiduoti Dievui ir artimui tai, kas jam priklauso“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1807). Tai dorybė, kuri lydi žmogų visą jo gyvenimą.

Žmogui būdingi trejopi santykiai: santykis su *Dievu*, su *asmenimis* ir su *bendruomenėmis*, todėl ir teisingumas gali būti asmeninis bei socialinis. Teisingumas yra tarsi didysis žmogaus gyvenimo tvarkytojas. P. Kreefto teigimu, „teisingumas, absoliuti dora, yra sielos harmonija, kaip sveikata yra kūno harmonija. Teisingumas nereiškia tiesiog atsisteisti, tai ne tik išorinis dviejų ar daugiau žmonių ryšys, bet ir svarbiausias vidinis kiekvieno individo sielos dalių ryšys“ (Kreeft, 2011).

3. Tvirtumas (drąsa) – tai pastovumas, gebėjimas pasitikti išbandymus ir įveikti kliūtis, kylančias kelyje siekiant gėrio. Tai gebėjimas ne tik eiti paskui Jėzų, bet ir mokėjimas pakelti sunkumus bei išbandymus, kurie nuodėmingame pasaulyje neišvengiami. Tvirtumo dorybė siejama su kantrybe, nes pasitelkęs drąsą žmogus priešinasi baimei, o pasitelkęs kantrybę – liūdesiui. „Tvirtumo dorybė padeda nugalėti baimę, netgi mirties, ištverti išmėginimus ir persekiojimus. Ji skatina atsižadėti ir aukoti savo gyvybę dėl teisingo reikalo“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012, nr. 1808). Priešinga tvirtumui yra baimė, kurią gali padėti įveikti tik dvasinė žmogaus savivoka. „Dievas gi mums davė ne baimės dvasią, bet galybės, meilės ir protingumo Dvasią“ (2 Tim 1, 7). Kaip pastebi filosofas M. Adomėnas, kalbėdamas apie šių laikų dorybes, „drąsa yra viena iš tų dorybių, kurios tebėra madingos ir šiuolaikinėje visuomenėje. Tokios dorybės, kaip santūrumas, susitvardymas, išmintis – jos šiuolaikinėje visuomenėje nepopuliarios“ (Adomėnas, 2012).

4. Susivaldymas (valia) – tai moralinė dorybė, kuri „sutvardo malonumų pomėgį ir padeda išlaikyti saiką naudojantis sukurtais gėrybėmis. Ši dorybė užtikrina valios viešpatavimą instinktams ir neleidžia troškimams peržengti padarumo ribų“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2012 nr. 1809). Susivaldymas žmogui – tai lyg ilgalaikis uždavinys, kuriam įveikti prireikia pastangų visais gyvenimo tarpsniais, ypač vaikystėje ir jaunystėje. Ši dorybė reikšminga tiek kūnui, tiek sielai. Ji pasireiškia skaistybės dorybe – aistrų susivaldymu, todėl vadinama angeliška. Anot moralinės teologijos profesoriaus K. H. Peschke, „aistrų valdymas įgyjamas praktikuojant santūrų susilaikymą, savitvardą ar veiklų užsiėmimą“ (Peschke, 1997, p. 349). Ši dorybė neatšiejama nuo nuolankumo ir kuklumo, tad susivaldymas yra „dorybė, kuria žmogus, padedamas proto, tramdo savo afektus bei aistras, apdairiai laiko juos pusiausvyroje“ (Vorglimler, 2003, p. 517). Susivaldymas yra kiekvienos dorybės dėmuo ir įgyvendinamas per kelias jam pavaldžias dorybes, pvz., saikingai valgant ir geriant, būnant skaisčiam, susilaikant.

3. Moralinių dorybių raiška „Narnijos kronikose“

Protingumas, teisingumas, susivaldymas, tvirtumas, atsakomybė, tarpusavio pagalba, savęs įveikimas, priešinimasis blogiui – visa tai užkoduota „Narnijos kronikų“ personažų paveiksluose. Toliau, sistemindami kūrinio personažų veiksmus ir Biblijos motyvų raišką, interpretuodami kūrinio tekstą, bandysim atskleisti kardinaliųjų moralinių dorybių raišką C. S. Lewiso literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“.

3.1. Išmintingumas

Kad stebuklingoji Narnijos šalis klestėtų visomis dieviškosiomis išgalėmis ir dorybėmis, C. S. Lewisas teigiamus kūrinio personažus susieja išminties dorybe. Išmintingumas juos lydi visose septyniose narniškose kelionėse. Jis tarsi apgaubia veikėjus broliška bendryste, gerumu ir ištikimybe. Iš jo kyla visos teisingos jų savybės: drąsa, pasiaukojimas, gailestingumas, susivaldymas ir kt. Išmintingumas apima visokeriopą žinojimą, supratimą ir pažinimą, nes tai juk paties Narnijos Dievo Aslano pažinimas. Herojų išmintis įvaizdinama kaip pradžia to, iš ko kyla visa, kas dorybės subjektui leidžia priimti teisingą sąžinės sprendimą konkrečioje situacijoje.

Krikščionybėje svarbiausias ir tikrasis išminties šaltinis yra Dievas, „nes Viešpats teikia išmintį, iš jo burnos ateina pažinimas ir supratimas“ (Pat 2, 6). Jėzus Kristus, Dievo išminties apreiškėjas, drąsindamas savo mokinius sakydavo: „Būkite gudrūs kaip žaltčiai ir neklastingi kaip balandžiai“ (Mt 10, 16). C. S. Lewisas, Jėzų Kristų įvaizdinęs kaip liūtą Aslaną, jam ir suteikia išminties šaltinio galią. Tik turėdami liūto Aslano apreiškimą, veikėjai suranda tikrą kelią į sėkmę. Visos kūrinio veikėjų grupės paveiktos Aslano išminties dovanos. Jis tartum Šventoji Dvasia, kurios dovanų sąrašė išmintis yra pirmoji, persmelkia visus savo gyvybingais išmintingumo syvais. Tai ne paprasta žmogiškoji išmintis, įgyjama kaupiant gyvenimo patirtį ir pažinimą. Tai malonė visas situacijas, problemas, visą Narnijos pasaulį matyti liūto Aslano akimis. Išmintis personažams dovanojama, nes jie stipriai myli Aslaną, artimai su juo susiję. Šis Jėzaus Kristaus pavidalu nutapytas liūtas yra švelnus ir geras, kartu jis kelia baimingą pagarbą. Pagrindiniai veikėjai – keturi Pavensių šeimos vaikai Liusė, Siuzana, Edmundas ir Piteris, „vos pabandę pakelti akis į Aslano veidą, akimirksnį žvilgtelėję į jo auksinius gaurus ir

dideles, išmintingas, kiaurai persmelkiančias karaliaus akis, tuojau pat nuleido žvilgsnius ir ėmė drebėti“ (Lewisas, 2011b, p. 136). Šventajame Rašte tai vadinama „pagarbia Viešpaties baime“, kuri ir yra išminties pradžia (Sir 1, 14). „Išminties pradžia yra Viešpaties baimė; supratingi, kurie taip elgiasi“ (Ps 111, 10). Aslano dieviškoji galia padaro vaikus išmintingais, tačiau ne ta prasme, kad jie turi atsakymus į visus klausimus, viską žino, supranta, bet ta, kad jie žino apie Aslano veikimą, atpažįsta, kas gera ir kas bloga, pagarbiai klauso vienas kito. Vaikai, apakinti išmintingo Aslano švytėjimo, pasiryžę atlikti visus jiems patikėtas narniškausias užduotis, kurios jiems atrodo stebuklingai paprastos ir sklandžiai įveikiamos.

Svarbus personažų išminties šaltinis yra jų apmąstymai. Vaikai suvokia, kad išminties galima įgyti viską gerai apmąščius, stebint ar mokantis iš kitų. Antrojoje ciklo dalyje „Burtininko sūnėnas“ du bičiuliai Digoris ir Polė žino, kaip elgtis konkrečioje situacijoje. Jie sugeba teisingai nuspręsti. Išmintis suteikia jiems žinojimą, kas turėtų būti daroma svarbiausiu momentu, kai nebėra nei laiko ilgai mąstyti, nei pagaliau vilties išgelbėti gėrį. Vaikai išmoningai geba savo asmeninius principus pritaikyti konkrečiose situacijose.

Trečiame pasakojime „Žirgas ir jo berniukas“ į Narniją keliaujantis prarastasis karaliaus Luno sūnus Šasta jaučia, kad kažkas jį lydi, yra čia pat, šalia, eina kartu. Tada jam pasirodo Aslanas. Šasta jo klausia, kas jis. Šis atsako: „Aš Pats... Aš Pats... Aš Pats...“ (Lewis, 2011d, p. 176). Šis epizodas primena degančiame krūme Mozei apsireiškiančio Dievo žodžius: „Aš Esu, Kuris Esu“ (Iš 3, 14). Dėl savo gerumo ir išminties Aslanas panorėjo apsi-reikšti ir atskleisti berniukui savo slėpinį. Pamatęs auksinį, kiek baugų, kartu labai įstabų liūto švytėjimą, berniukas išmintingai suvokia, kad yra pasiryžęs įveikti visas jo kelyje į tėviškę pasitaikiusias negandas. Jis suvokia, kad nuo jo priklauso ne tik jo paties, bet ir visos gimtosios Narnijos, brolio ir tėvo likimas. Tada Šasta išmintingai veikia.

Penktajame ciklo pasakojime „Aušros užkariautojo kelionė“ Narnijos gelbėtojų vaikų gretas papildė jų pusbrolis Eustacijus. Šis vaikas, atrodytų, visai nedera prie išmintingosios Pavensių ketveriukės. Jis arogantiškas, išdidus savanaudis, nepasižymintis doro vaiko elgsena. Patyręs sunkių išbandymų, pabuvojęs drakono kailyje ir apšviestas liūto Aslano išminties šviesos, Eustacijus supranta, kad „gal vis dėl to nebuvo toks geras žmogus, koku visuomet save laikė“ (Lewis, 2011a, p. 106). Šis supratimas jį paskatina iš-

mingai atsiversti. Išgyvenęs asmeninį susitikimą su Aslanu ir supratęs, kad visada ir visur yra jo akivaizdoje, į savo širdį berniukas įsileidžia dieviškąją išmintį, kuri vėlesniuose pasakojimuose jam padeda visuose žygiuose ir kovose už Narniją.

Labai svarbūs kūrinio išminčiai yra visi Narnijos valdovai: karaliai Lunas ir Tirianas, princai Kaspianas ir Rilianas. Šventajame Rašte karaliaus Saliamono išmintis laikoma pagrindine gerovės ir taikos viešpatavimo karalystėje priežastimi. Saliamonas apibūdinamas kaip išmintingiausias iš visų žmonių: „Visi jautė pagarbą karaliui, nes matė, kad jis turėjo Dievo išmintį teisingumui vykdyti“ (1 Kar 3, 28). Visi minėti Narnijos kartų valdovai buvo tarsi Dievo (Aslano) išmintingiausi išrinktieji. Jie tiki Aslanu (kai kurie net jo nematę), perduoda jo žinią savo pavaldiniams, grąžina į tiesos kelią nuklydusius Narnijos gyventojus. Aslanas Narnijos valdovus apdovanoja karališkais titulais ir paskiria valdyti Narniją bei Pavensių šeimos vaikus. Daugelyje ciklo pasakojimų pateiktas teiginys: „Du karaliai ir dvi karalienės išmintingai valdė Narniją“ (Lewis, 2011b, p. 190). Viešpats Šventajame Rašte kalba: „Išmintis yra brangesnė už deimantus, su ja nesulyginama visa, ko galima troškinti“ (Pat 8, 11). Šiuos žodžius pasakė karalius, apie kurio turtus jau tris tūkstantmečius sklinda įvairiausi gandai. Tai reikštų, kad turtai kai kada padeda pamatyti išminties vertę, tad ne veltui Aslanas valdyti Narniją patiki vaikams, suvokiantiems proto vertę. Jis apipila juos turtais, tačiau nepaskandina jų išminties. Galima teigti, kad C. S. Lewisas visus Narnijos valdovus bandė sieti su karaliaus Saliamono įvaizdžiu, taip suteikdamas jiems išminties dorybę.

Narnijos gelbėtojams, iš mūsų pasaulio atvykusiems vaikams bei valdovams savo išmintimi nenusileidžia ir veikėjai iš kalbančių gyvūnų, antgamtinių bei mitinių būtybių grupių. Kiekvienoje iš šių grupių autorius skiria po kelis personažus, kuriuos glaudžiai sieja išmintingumo dorybė. Tai žirgai Brinis ir Žvingė, pelėnas Ripičipas, rūpestingieji bebrai, faunas Tumnusas, liūnaragis Balaniūra. Jie siek tiek naivūs, bet sąmojingi, gebantys pakelti nuotaiką ar net sukelti juoką, kartu ir išmintingai veikiančių vaikų padėjėjai, šaunūs išmintingumo dorybės pavyzdžiai. Jų išmintingais samprotavimais apie žmones autorius perteikia žmogiškosios prigimties trapumą. Štai ponas bebras vaikams porina: „Apie žmones gali būti dvi skirtingos nuomonės, tačiau apie tuos, kurie atrodo kaip žmonės, bet nėra žmonės, dviejų nuomonių būti negali“ (Lewis, 2011b, p. 88).

„Dangiškas gyvenimas – neišsenkanti Dievo išminties ir meilės versmė. Išmintimi vadinu ne žinias, bet tiesos įžvalgą“ (Kreeft, 2010). Tad ne veltui C. S. Lewisas savo pasakojimus baigia vaikų gyvenimo pradžia naujai sukurtoje dangiškojoje Narnijoje, kur „Dievo meilė ir išmintis yra jūra, kuri ir yra tikrieji jų namai. Kai esame išmintingi, šios jūros bangos skalauja mūsų gyvenimus. Tačiau pasiekę pilnatvę, grįžę į savo namus, mes kylame ant išminties bangų keteros“ (Kreeft, 2010). Būtų teisinga teigti, kad visuose šiame poskyryje aptartuose „Narnijos kronikų“ personažuose autorius įkūnijo krikščioniškąją išmintingumo dorybės supratimą, kuris glaudžiai susietas su Biblija.

3.2. Teisingumas

Pasakose svarbia teigiamo veikėjo savybe laikomas gerumas, kuris neatsiejamas nuo teisingumo. Tai formuoja skaitytojo bendrą supratimą apie tai, kas yra gera ir teisinga, didina doro elgesio motyvaciją, skatina tinkamus sprendimus. Kaip pastebi britų rašytojas J. Barnesas, „literatūra – tai geriausias būdas išsakyti tiesą. Tai procesas, kurio metu kuriamas didingas, gražus, puikiai struktūruotas melas, pasakantis daugiau tiesos nei bet koks faktų rinkinys. Tai galimybė užmegzti nepaprastai intymų ryšių su žmonėmis, kurių niekada nesutiksi“ (Barnesas, 2011).

Kaip nurodo Tikėjimo ir mokslo instituto Vokietijoje direktorius J. Spiebas, „visų Lewiso knygų pagrindinis elementas – tiesos ieškojimas“ (Spiebs, 2003). To siekdamas, Narnijos kronikų autorius visų pirma siekė likti ištikimas Dievo Žodžiui, kaip aukščiausiam autoritetui, tačiau dieviškojo teisingumo sampratą nusakė savitai, alegoriškai, originaliai, aiškiai ir lengvai suprantamai jaunesniojo amžiaus skaitytojui.

Jėzus sakė: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14, 6). Kadangi liūtą Aslaną autorius sukūrė pagal Jėzaus paveikslą, tad Narnijos Viešpats, reikalaujantis to paties dieviškojo teisingumo, savo darbais ir gyvenimu puikiai jį atitinka. Jis visada atsiranda šalia, pasirengęs atleisti, apvalyti nuo bet kokio neteisumo, parodyti teisingą kelią. Liūtui pasirodžius, įsiviešpatauja teisingumas ir ramybė, todėl visi jo laukia, ilgisi, net ir tie, kurie net nėra jo regėję. „Viešpats yra teisingumo Dievas“ (Iz 30, 18) / „Aslanas nugalės visas neteisybes“ (Lewis 2011b, p. 83). Jis yra toks Dievas, „kuris myli ištikimais, vykdo teisingumą ir teisumą žemėje“ (Jer 9, 23) / „Kas pagadinta, vėl bus

pataisyta, kai tik išvysime Aslaną“ (Lewis, 2011b, p. 85). Jis – „didingas jėga ir teisingumu“ (Job 37, 23) / „Kai tik jis kartą užriaumos, neliks nei sielvarto, nei negandos“ (Lewis, 2011b, p. 85). Viskas, ką jis daro, yra teisu ir teisinga, nes jis „ištikimas Dievas, be apgaulės, teisus ir patikimas“ (Išt 32, 4), o teisingumas yra jo „sosto pamatas“ (Ps 89, 15) / „Aslanas pasirūpins, kad viskas čia vėl būtų taip, kaip turi būti (Lewis, 2011b, p. 85). C. S. Lewiso kūrinio eilutės, kuriose apibūdinamas liūtas Aslanas, puikiai interpretuoja Šventąjį Raštą. Aiškiai atskleidžiama, kad biblinis teisingumas yra viena svarbiausių Aslano dorinių savybių.

Kiti pagrindiniai teigiami „Narnijos kronikų“ veikėjai turi prigimtinių darnos, tvarkos ir tiesos poreikį. Teisingumas jų mąstyme ir veiksmuose yra tarsi jų gėrio apraiška. Atrodytų, tam, kad jie būtų teisingi, užtektų tik laikytis Aslano ir žmoniškųjų įstatymų, tačiau „Narnijos kronikų“ personažų teisingumo pojūtis ir poreikis kviečia juos į kovą, aiškaus tikslo link. Jų besąlygiškas tikėjimas Aslanu formuoja teisingą realybės jausmą, nusakantį skaitytojui ne tik tai, kas faktiškai teisinga, gera, bet ir kas bloga, kaip elgtis su aplinkiniais ir jiems patikėtomis užduotimis.

Visus veikėjus vaikus (Liusę, Siuzaną, Edmundą, Piterį, Digorį, Polę, Eustacijų) kiekviename pasakojime supa teisingumo drumstėjai (raganos, piktosios burtininkės, antgamtinės pabaisos). Jų kilnius siekius žlugdo melas, piktieji kera, išdavystės apraiškos, tačiau juose visada budi prigimtinis teisingumo supratimas, darnios sąveikos su gėriu pojūtis, sąžinės balso kuždesys, dažnai skatinantis pakilti iš blogio paspėstų pinklių. Gundomi blogio, kuris dažnai puikiai atrodo ir gali suteikti kūniškų malonumų, vaikai intuityviai suvokia, kad išorinis grožis ar saldūs žodžiai nėra tikrasis veidas, tikroji tiesa. Vaikai nepasiduoda aukštinamam grožio kultui, jį vertina kritiškai, kartu ir teisingai. Tik du berniukai – Edmundas ir Eustacijus – neatsispiria gundymo galiai, todėl teisiami pagal Aslano teisingumo įstatymus, tačiau pelno jo gailestingumą, kuris vėliau perauga į gyvenimišką pamoką. Šventojo Rašto garsioji eilutė teigia: „Akį už akį, dantį už dantį, ranką už ranką, koją už koją“ (Iš 21, 24). Tai Narnijoje įgyvendinta Eustacijaus pavyzdžiu, kai jis, nesuvaldęs savo aistrų žemiškiems lobiams, paverčiamas drakonu.

Narnijos gyventojai niekada nepasitenkina vien teisingumu, jie supranta būtinybę daryti daugiau – skleisti gailestingumą, duoti daugiau, nei jiems priklauso. Yra pasiruošę dėl savo gimtosios Narnijos ir Aslano atiduoti viską, ką turi – savo kūną ir sielą. Tai puikiai atskleidžiama pasakojimo „Aušros

užkariautojo kelionė“ narsiausio iš Narnijos kalbančių žvėrių ir visų pelių vado riteriškojo Ripičio paveiksle.

Kitas teisingumo dorybės motyvas pateiktas pirmojoje ciklo dalyje „Liūtas, ragana ir drabužių spinta“. Visiems keturiems vaikams atsidūrus dar visai nepažįstamoje Narnijoje ir svarstant, kur toliau eiti, kelią parodo atskridusi sniegena, vaikų vadinama liepsnele. Iš pradžių vaikai suabejoja, ar verta sekti paskui paukštelį, o gal ji nuves į spąstus, bet vyriausias brolis Piteris prisimena, kad visose jo skaitytose knygose sniegenos buvusios geros. Ir neapsirinka: „Visose pasakose, kiek teko skaityti, liepsnelės paprastai būna gerųjų pusėje, netikiu, kad liepsnelė galėtų tarnauti blogiui“ (Lewis, 2011b, p. 68). Ši tema vėliau vis primenama visuose septyniuose pasakojimuose: vaikai intuityviai žino, kaip elgtis, nes yra skaitę teisingas pasakas.

Visuose „Narnijos kronikų“ pasakojimuose ryškus šalies valdovų Luno ir Tiriano, princų Kaspiano ir Riliano teisingumas. Apibūdindamas juos autorius dažnai įterpia pastebėjimą „teisingai valdė šalį“, kartu parodo, kad tai jiems suteikta Aslano. Jie tai daro iš didžios pagarbos ir meilės jam bei jo kūriniui. Šventajame Rašte tai pabrėžiama ne vienoje vietoje, pavyzdžiui, Ps 72, 1–2: „Dieve, suteik karaliui savo teisingumo ir teisumo, kad teistų savo tautą teisingai ir tavo skriaudžiamuosius teisiai.“ Būtų teisinga teigti, kad C. S. Lewisas čia taip pat vadovaujasi Šventojo Rašto tiesomis, tarp kurių randame: „Tikros svarstyklės ir svarstyklių lėkštės – Viešpaties, ir visi svarščiai maišelyje priklauso jam“ (Pat 16, 11).

Reikia pripažinti, kad teisingumas „Narnijos kronikų“ pasakojimuose darniai susietas su krikščioniškąja tradicija ir tarsi tampa Šventojo Rašto eilučių komentarais. Štai Kristaus žodžiai: „Ir eis šitie į amžinąjį nubaudimą, o teisieji į amžinąjį gyvenimą“ (Mt 25, 46) iliustruoja visų pasakojimų pabaigą. „Amžinasis nubaudimas“, anot C. S. Lewiso, tai Narnijos amžinojo gyvenimo pradžia, aprašyta paskutiniame ciklo pasakojime „Paskutinis mūsų“. Vaikai savo pasaulyje žūsta per traukinio katastrofą ir visam laikui grąžinami į naująją Narniją: „Baigėsi sapnas – jau aušta rytas“ (Lewis, 2012a, p. 218), – sako Aslanas, tuo patvirtindamas, kad jie ilgai ir laimingai toliau gyvens anapusiniame pasaulyje. Jiems tai tik tikrosios jų istorijos pradžia. Taigi, kaip krikščioniškojoje tradicijoje teisingumas neatsiejamas nuo visos Dievo kūrinijos, taip „Narnijos kronikose“ tuo kvėpuoja visi gerieji jų personažai.

3.3. Tvirtumas

Narnija – tai tarsi vidinis žmogaus dvasios pasaulis. Skaitydamas šiuos stebuklinius pasakojimus, žmogus pasijaučia esąs ryškesnis, pasaulis jam pasidaro spalvingesnis, išpūdingesnis, viliojantis savo galiomis ir tvirtumu. Pasinėręs į „Narnijos kronikų“ pasakojimus, skaitytojas tampa kitoks, bet ne mažiau tikroviškas. Jis nepamiršta savo silpnybių ir pralaimėjimų, bet jaučiasi esąs drąsus, mat kūrinyje dažnai minima „riteriška drąsa“, kuri šiandien praradusi praėjusių amžių tikrąją reikšmę, teišlikusi žmogaus sąmonėje kaip praeities dvasinės kultūros fenomenas. Tokios drąsos šaltinis – tvirtas tikėjimas į Dievą ir jo suteikta garbė nueiti anapus.

C. S. Lewisas savo pasakojimų personažams suteikė labai daug riteriško tvirtumo. Pirmajame pasauliniame kare dalyvavęs rašytojas pats ne kartą išgyveno mirties pavojų, tad puikiai suprato žmogaus gyvybės trapumą, jo pažeidžiamumą. Jis suvokė, kad didžiausias žmogaus priešas yra ne fronto linijoje, bet jo dvasioje. Drąsa pasakojimų personažams atveria tikrąjį gyvenimą – gyvenimą su Dievu. Ji viršija žmogiškąsias galias ir siekia daug daugiau.

Stiprus krikščioniškos drąsos motyvas lydi veikėjus visuose kronikų pasakojimuose. Herojų tikėjimas Aslano šalimi reiškiasi didele narsa. Veikėjai priima Aslano tikėjimo ir meilės iššūkį, seka jį, pakelia sunkumus ir išbandymus, jo lydimi leidžiasi į narniškąsias kovas. Tikroji drąsa jų širdyse gimsta iš antgamtiškos Aslano įtakos, jo buvimo šalia. Aslanas – jų tvirtybės atrama, juk jis liūtas, o liūtas – drąsiausias iš žvėrių. Taip pasakyta ir Biblijoje: „Liūtas – stipriausias tarp žvėrių, nebijo nieko“ (Pat 30, 30). Gindamas tiesą, stodamas už teisingumą ir narsiai pasitikdamas pavojų, liūto drąsą rodė ir Jėzus. Aslano personažą pastatęs ant biblinių tiesų sosto, C. S. Lewisas apginklavo jį ir Jėzaus drąsa.

Tvirtumo dorybė pasakojimų herojams padeda nugalėti baimę, netgi mirties, išverti išmėginimus ir piktųjų veikėjų skleidžiamą blogį, kuris yra galin gas, godus, dažniausiai įasmenintas į antgamtiškas būtybes. „Tikroji drąsa pasireiškia tada, kai savo tvirtumą žmogus panaudoja siekdamas protingų tikslų, gėrio“ (Lahayne, 2006). Gėris, taikant krikščioniškuosius principus, suvokiamas tada, kai drąsos dorybė tarnauja tam, kad būtų įgyvendintos ir kitos dorybės. Tai turi būti kiekvieno krikščioniško veikimo, krikščioniškos iniciatyvos sandas. Be abejo, krikščionis turi teisę jausti priešų, negandų, nesėkmių ir kitokią baimę, tačiau neturėtų jai pasiduoti. Kiekvieno krikščio-

nio gyvenimas yra tarsi kova. Štai šv. Paulius ragina: „Pagaliau būkite tvirti Viešpatyje ir jo galybės jėga. Apsiginkluokite visais Dievo ginklais, kad galėtumėte išsilaikyti prieš velnio klastas“ (Ef 6, 10). Apaštalas parodo vieną iš labai svarbių ginklų – Dievo Žodį. Tad aptariant tvirtumo dorybės raišką „Narnijos kronikose“, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ji tapatinama su jos apraiškomis Šventajame Rašte. Dievo Žodyje atrandame daugybę įkvepiančių drąsos ir tikėjimo tvirtumo pavyzdžių.

„Burtininko sūnėnė“ vaikai Digoris ir Polė parodo savo drąsą žengdami iš savo pasaulio Narnijos link. Aslanas kviečia juos žengti drąsiai, tarsi Abromą išeiti iš „savo gimtojo krašto“ (Per 12, 1). Atsidūrus nepažįstamoje šalyje vaikams svarbu išlaikyti dvasios tvirtumą ir nepasiduoti blogio kerams. Drąsos ir stiprybės jie įgyja, kliaudamiesi Aslano pažadais, kad Narnija bus išgelbėta, o Digorio mama pakils iš sunkios ligos. Šiame pasakojime vaikams tvirtumo įkvepia Aslanas, jis išlieka ilgam. „Tos akimirkos prisiminimas liko jiems visam gyvenimui, jis niekur neišnyko, tad vėliau, jei tik kada tekdavo liūdėti, baimintis ar supykti, jų širdies gilumoje įsižiebdavo tvirtas įsitikinimas: viskas bus gerai“ (Lewis, 2011b, p. 207).

Nors drąsa C. S. Lewisas apdovanoja visus veikėjus vaikus, tačiau pasakojime „Liūtas, ragana ir drabužių spinta“ išskirtinė vieta vaizduojant tvirtumo dorybę suteikta mergaitei Liusei. Jai autorius skiria didžiąją privilegiją – pirmai pro spintos duris pakliūti į Narniją. Galbūt C. S. Lewisas siekė tvirtus pirmuosius Liusės žingsnius per blogio kaustomą Narniją sutapatinti su Švč. Mergelės Marijos „Taip“? Juk Liusė, kaip ir Mergelė Marija, nuolankiai ir drąsiai priėmė iššūkį tapti ypatinga. Viešpaties Marija nežinojo apie baimę, laimę ir visus nelauktus gyvenimo vingius, kurie bus neišvengiami tarnaujant Dievui. Marija iki skausmo pažinojo Jėzų ir niekada neabejojo Jo meile, net tą tamsų ir bauginantį penktadienį. Liusė buvo apkaltinta melagyste, tačiau tvirtai tikėjo būtinybe gelbėti Narniją. To pakako, kad jos dvasia džiūgautų, nors ji iš pradžių nesuprato stebuklingosios šalies išgelbėjimo plano ir savo vaidmens tame plane. Susitikusi su faunu Tumnusu, Liusė įsitikino, kad yra reikalinga Narnijai. Ji buvo pirmoji, į kurią pažvelgė Aslanas, ir tarp tūkstančių žemėje matytų veidų ji nebuvo mačiusi tokio pažįstamo veido. Liusei, kaip ir Marijai, teko unikali galimybė pažinti Aslaną pirmajai ir ji niekad neabejojo jo galybe ir meile, net tada, kai Narniją pasmerkė žūčiai.

Pasakojimas „Žirgas ir jo berniukas“ kalba apie Mozės tvirtybę. Mozė – tikėjimo ir drąsos pavyzdys. Jis išdrįsta pasipriešinti Egipto faraonui

(Iš 5, 1) ir didvyriškai keliauja tikslo link. Savo tautai jis atvėrė kelią į laisvę (Iš 7–12). Mozė Dievas nepaliaujamai stiprino, todėl jis nepristigo nei tikėjimo, nei drąsos (Išt 33, 27). Mozė kartu su Eliju yra savotiška atrama tiems, kurie stengiasi suprasti Jėzų. Mozės antrininkas berniukas Šasta kartu su mergele Aravise taip pat išdrįsė pasipriešinti savo likimui. Jie drąsiai keliauja dykuma į savo „Pažadėtąją žemę“ Narniją, nes ten jų laukia laisvė ir prarastoji šeima. Jų kelionę lydi Aslano globa – dieviškos meilės ugnis, kuri apgaubia, persmelkia žmogiškąją jų būtį, įkvepia tvirtybės.

Išskirtinė C. S. Lewiso krikščionio atpirkimo ir išlaisvinimo iš nuodėmių vizija atgyja pasakojime „Princas Kaspianas“. Visi pagrindiniai pasakojimo veikėjai išgyvena atgailą, tikrą ir tyrą, be atsiprašymų, pasiteisinimų, be vienas kitam ar draugams metamų kaltinimų ir be apsimestinio gailėjimosi: „Jei ką nors įskaudinau savo veiksmais, gailiuosi, kad jie buvo įskaudinti“ (Lewis, 2011c, p. 196). „Princas Kaspianas“ kalba apie drąsų tikros garbės ir tikro tikėjimo grąžinimą po daugybės amžių. Autorius tarsi nori pasakyti, kad gyvenimas – tai drąsus pasiaukojimas, vedantis į tikrąją laimę, pilnatvę, bendrumą su aplinkiniais ir Dievu, nes „mano jėga ir drąsa yra Viešpats“ (Ps 118, 14).

„Aušros užkariautojo kelionėje“ savo drąsa išsiskiria jau minėtas vienas garsiausių Narnijos didvyrių – pelėnas Ripičipas. Kovodamas su blogiu, jis niekad nedvejoja, stoja net į nelygią kovą, aukojasi už savo valdovus. „Jis narsiausias iš Narnijos kalbančių žvėrių ir visų pelių vadas“ (Lewis, 2012a, p. 24).

Pasakojime „Paskutinis mūšis“ vaizduojamos paskutinės Narnijos dienos. Narnus apgavo netikri pranašai, pikti ir sutrikę. Jie beveik praradę viltį sulaukti tikrojo Aslano, tačiau drąsūs mirties akivaizdoje: „Kiekvienam pasauliui ateina pabaiga ir ori mirtis – toks lobis, kurį įpirkti gali net didžiausias varguolis“ (Lewis, 2012a, p. 111). Krikščionys nebijo mirties. Mirtis jiems – tai tik durys į amžinąjį džiaugsmą, ramybę ir bičiulystę su Dievu. Tie, kurie myli Kristų ir Jį pažįsta, mirties nebijo. Štai apaštalas Paulius sako: „Verčiau man iškelti ir būti su Kristumi, nes tai visų geriausia“ (Fil 1, 23). Paskutinysis Narnijos karalius Tirianas kalba tą patį: „Ar ne verčiau jau mirties sulaukti, nekaip kentėti šiurpią baimę“ (Lewis, 2012a, p. 34). Nors ir nematęs Aslano, jis suvokia jo didybę, tai jį sutvirtina: „Būk pagirtas, o paskutinysis Narnijos karaliau, nesusvyravęs net pačią juodžiausią valandą“ (Lewis, 2012a, p. 176).

Nesunku pastebėti, kad tvirtumo dorybė kiekviename pasakojime paryškina vis kitomis, skirtingomis spalvomis, kurios spindi dangiška viltimi. Apibendrinant tai, kaip kūrinyje atskleista tvirtumo dorybė, galima teigti, kad drąsos „Narnijos kronikų“ personažai semiasi iš liūto Aslano, kuris, kaip ir Kristus, pripildo juos savo dieviškojo pažado.

3.4. Susivaldymas

Susivaldymas, susilaikymas, savitvarda yra viena svarbiausių dorybių, aptinkamų „Narnijos kronikų“ pasakojimuose. Žmogus, suvaldęs savo silpnybes, tobulėja, panašėja į Dievą, taip ir gerieji S. C. Lewiso pasakojimų personažai, sekdami Aslaną, žmogiškojo silpnumo akimirką nukreipia savo aistras į gėrio pažinimą, savisaugą, išgyvenimą ir kovą su Narnijos blogiu. Valia, drausmė, saikas – šios susivaldymo dorybės jiems yra būtinos, nes tai pagrindiniai jų narniškųjų kovų elementai. Stebuklingoje Narnijos šalyje egzistuoja ir gera, ir pikta lemiančios jėgos, tik nuo veikėjų valios pasirinkimo priklauso, kur jie atsidsurs, – grožio, laimės ar pykčio ir siaubo erdvėje. Edukologas J. Laužikas teigia, kad „protas nurodo gyvenimo kelią, jausmai turtina asmenybę, o valia palydi į galutinę pergalę. Todėl nuo neatmenamų laikų yra plačiai žinoma trumpa, bet teisinga išminčių aksioma: valia – žmogaus galia“ (Laužikas, 1993, p. 567).

Vieni pagrindinių „Narnijos kronikų“ veikėjų Pavensių šeimos vaikai yra dar labai jauni, atrodytų, kuo gali būti svarbi susivaldymo dorybė vaikui? Juk asmenybė dar tik auga, formuojasi ir tikrai nėra tokia brandi, kad gebėtų atsispirti įvairiems žmogiškiems malonumams. „Vaikas – nekaltybė, užmiršimas, nauja pradžia, žaismas, ratas, riedantis savaime, tai pirmasis judesys, tai šventas pritarimas“ (Baranova, 2006, p. 73). Galbūt vaikuose autorius įžvelgė pirmą pradžią žmogaus valią, kurią ir realizavo savo kūrinyje per vaiko pasaulį.

Susivaldymas Narnijos pasakojimų geriesiems veikėjams dažnai tampa iššūkiu. Vykdydami Aslano paskirtas užduotis jie turi įveikti nemažai kliūčių, jų tyko daugybė pagundų, siūlančių trumpalaikį malonumą ar iliuzinį užsimiršimą. Kai kurios jų vidinės būsenos skatina nesivaldyti, pasiduoti silpnybėms. Savo pasakojimuose susivaldymo dorybe C. S. Lewisas apdovanoja ne visus vaikus, bent jau pasakojimo pradžioje. Dviem iš jų Edmundui ir Eustacijui skiria ypatingus išmėginimus, kurie yra naikinantys, pavergiantys, nukreipti prieš savisaugą ir išgyvenimą.

Edmundą pirmame pasakojime „Liūtas, ragana ir drabužių spinta“ suvilioja Baltoji ragana. Ji bando alkaną vaiką vilioti saldumynais, kad šis pasakytų, kur yra jo seserys ir brolis, kuriuos ji ketina nužudyti. Edmundas pasiduoda raganos vilionėms. Jis išduoda Liusę, Siuzaną ir Piterį, bet vėliau bando kaip nors pagrįsti veiksmus. Jis suranda vienintelį pasiteisinimą – galbūt ragana tikrai yra teisėta Narnijos karalienė ir jai reikia paklusti, be to, ji elgėsi su juo labai maloniai. Vis dėlto giliai širdyje berniukas suvokia, kad šis pasiteisinimas netvirtas, gal net ir niekingas. Berniuko viduje vyksta dviejų priešingų valios motyvų kova, kuri baigiasi apsisprendimu pasmerkti Baltąją raganą ir stoti brolio bei seserų pusėn. Edmundas išveria sunkumą, kilusių po šio išdavikiško poelgio, nulemtą nemalonumą. Jis mato skaudžias pasekmes, jam gėda. Edmundas supranta savo poelgio niekingumą ir bijo, kad broliai ir seserys nuo jo nenusigręžtų, juk „žmogus, kuris nesusivaldo, yra kaip atviras miestas, kurio sienos sugriautos“ (Pat 25, 28).

Kitas vaikas, pasidavęs blogio pagundoms, – vaikų pusbrolis Eustacijus. Apie šio berniuko būdo pokyčius sukasi didžiausia pasakojimo „Aušros užkariautojo kelionė“ dalis. Amžinai verkšlenančio, šiurkštaus, prastų savo emocijų nevaldančio Eustacijaus valios neugdo jokie draugų pamokymai ar priekaištai. Nesusivaldymas pirmiausia kenkia jam pačiam: kyla apmaudas, padidėja jautrumas, liejasi pyktis, priimami skuboti sprendimai ir veiksmai, prasiveržia kitos neigiamos emocijos. Berniukas nėra skaitęs nė vienos teisingos pasakų knygos, tad susigaudyti pasakiškoje aplinkoje jam sunku. Nuklydęs į Narnijos miško gilumą, jis randa drakono irštvą – tikrą lobyną. Bran genybės vilioja savo didingu spindesiu ir Eustacijus nesusivaldo. Užsnūdęs lobių guolyje jis prabunda drakono kailyje, tada „prasidėjo Eustacijaus tapsmas visai kitu žmogumi, nors ir neišvengdamas atkryčių, jis pamažu sveiko“ (Lewis, 2011a, p. 126). Šiuo Eustacijaus paveikslu C. S. Lewisas iliustruoja, kuo prasmingas susivaldymas nuo turto teikiamų malonumų. Šventoji Dvasia ugdo žmogaus susivaldymo dorybę. Tačiau, jei žmogus neįsileidžia jos dovanų į savo širdį, kelias link Dievo tampa duobėtas. Eustacijus laiku nepriėmė Aslano į savo glėbį, nepatikėjo jo gerumu, bet tai nereiškia, kad Aslanas vaiką nubaudė. Atsiuntęs išbandymą, jis parodė teisingą kelią, kaip išgyti nuo puikybės. „Palaimintas Viešpats, mano stiprybė, kuris moko mano rankas kariauti ir mano pirštus kovoti“ (Ps 144, 1). Dievo baimė neatsiejama nuo susivaldymo dorybės: „Nepasikliauk savimi ir savo jėgomis, kai stengiesi patenkinti širdies troškimus“ (Sir 5, 2). Pasikeitęs į gerą, Eustacijus pamilsta

Aslaną. Jis įsisąmonina, kad jo gyvenimo tikslas yra Aslano palaimos troškulys, kuris traukia, skatina, laimina ir myli.

Derėtų prisiminti dar vieną svarbų susivaldymo dorybės vaizdavimo epizodą. Tai pirmosios pasakojimų ciklo dalies „Burtininko sūnėnas“ veikėjų Digorio ir Polės kelionė parnešti gyvybės obuolį. Aslanas vaikus siunčia į stebuklingą sodą parnešti gyvybės vaisiaus – obuolio, kuris turi apsaugoti Narniją ir išgydyti sunkia liga sergančią Digorio mamą. Stebuklą sode vaikus užklumpa piktoji ragana, kuri mainais į vieną pavogtą obuolį siūlo amžinąjį gyvenimą. Digoris nedvejodamas pasirenka Aslaną, Narnijos laimę ir savo mamos sveikatą, tačiau pakeliui namo jį kamuoja abejonės dėl šio pasirinkimo ir obuolio galių veikimo. Jo abejones išsklaido Aslano žodžiai: „Šitaip atsitinka tiems, kurie skina ir valgo vaisius netinkamu metu, ne taip, kaip derėtų. Tokie vaisiai veikia taip, kaip jiems skirta, o tai, ką aš tau dovanojau, neš jums tik džiaugsmą“ (Lewis, 2009, p. 204): „Palaiminti tyraširdžiai, nes jie regės Dievą“ (Mt 5, 8).

Kiti kūrinio veikėjai per įvairius įvykius mokosi emocinio susivaldymo, geba atsakingai reikšti jausmus, stengiasi kontroliuoti savo elgesį. Nors dažnai jie jaučiasi bejėgiai prieš piktųjų personažų kerus, vis dėlto valingai suranda jėgą, kuri padeda priimti moralius ir racionalius sprendimus. Šį kelią jiems nurodo pats Aslanas.

Kalbant apie Aslano personažo vaidmenį vaizduojant susivaldymo dorybę, būtų galima teigti, kad autorius, šį veikėją skirdamas Kristaus vaidmeniui, paženklino jį dieviškąja savitvarda. Eilutėmis, kurios apibūdina Aslaną, autorius ne kartą tarsi įspėja, kad „jis – laukinis liūtas, neprijaukintas“, o tai reiškia, kad jame bet kada gali prasiveržti nesutramdoma jėga, ko ir bijoma pasakutiniame pasakojime „Paskutinis mūšis“. Tačiau to negali įvykti, nes Aslano auka yra tarsi Jėzaus auka, susieta ta pačia tarnyste, savitvarda dieviškosios atpirkimo kančios akimirką. Tai pastebi ir teologas H. Lahayne: „Aslanas kaip Kristus kankinamas ir nužudomas, bet ir tada jis nepasiduoda – panašiai kaip ir Mesijas – neapykantai ir pykčiui“ (Lahayne, 2006). „Aslanas neišleido nė garso – netgi tada, kai priešai, timpčiodami iš visų jėgų, taip užveržė virves, jog šios giliai įsirėžė į jo kūną“ (Lewis, 2011b, p. 159). Šiuos savitvardos bruožus įžvelgiame ir Kristaus, ir Aslano kančioje, kas atskleidžia jų fizinės ir dvasinės savitvardos didybę.

Susivaldymo dorybė, kurią „Narnijos kronikose“ skelbia C. S. Lewisas, yra žmogiška, bet nelengvai išugdoma. Savo siužete jis verčia veikėjus pri-

pažinti, kad didžioji kova su silpnybe vyksta ne mūsų lauke, bet žmogaus širdyje. Kūrinio tekstu autorius apeiliuoja į patirtį, gyvenimo logiką, proto gebėjimą susitvardyti.

Išvados

1. Parašyti septynių dalių pasakojimų ciklą „Narnijos kronikos“ C. S. Lewisą paskatino domėjimasis skandinavų literatūra, meilė savo šaliai Anglijai ir atsivertimo į Jėzų Kristų džiaugsmas. Literatūriniame cikle „Narnijos kronikos“ ryškiai matomi Biblijos motyvai ir teologinės tiesos, kurias į savo kūrinį autorius įpynė sąmoningai. Pasakojimuose akivaizdi krikščioniška mintis, o pasakiškuose kūrinio herojuose nesunku įžvelgti aiškias paraleles su Biblijos veikėjais.
2. C. S. Lewisas literatūrinio kūrinio „Narnijos kronikos“ veikėjų charakteriuose ir veiksmuose sumaniai perteikė kardinalias krikščioniškas moralines dorybes: išmintingumą, teisingumą, tvirtumą ir susivaldymą.
3. Liūto Aslano, Pavensių šeimos vaikų, Narnijos valdovų ir protaujančių gyvūnų personažuose autorius įkūnijo išmintingumo dorybę. Krikščioniškojoje tradicijoje teisingumas neatsiejamas nuo visos Dievo kūrinijos, taip ir „Narnijos kronikose“ juo vadovaujasi visi teigiami personažai. Tvirtumo dorybė kiekviename pasakojime spindi dangiška viltimi, drąsos motyvas lydi veikėjus visuose pasakojimuose, drąsa jiems atveria tikrąjį gyvenimą – gyvenimą su Dievu (Aslanu). Susivaldymo dorybė, kurią „Narnijos kronikose“ skelbia C. S. Lewisas, yra žmogiška, bet nelengvai išugdoma. Savo siužetu veikėjus jis verčia pripažinti, kad didžioji kova su silpnybe vyksta ne mūsų lauke, bet žmogaus širdyje. Kūrinio tekstu autorius apeiliuoja į patirtį, gyvenimo logiką, proto gebėjimą susitvardyti.

Literatūra

- Adomėnas, M. (2012). *Apie krikščioniškąją drąsos dorybę*. Prieiga internete: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-09-26-mantas-adomenas-apie-krikscioniska-ja-drasos-dorybe/88468> [žiūrėta 2014 10 31].
- Baranova, J. (2006). *Filosofija ir literatūra*. Vilnius: Tyto alba.

- Barnesas, J. (2011). *Grožinė literatūra – geriausias būdas išsakyti tiesą*. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-12-21-julianas-barnesas-grozi-ne-literatura-geriausias-budas-issakyti-tiesa/73953>> [žiūrėta 2015 04 30].
- Butautytė, I. (1999). *Narnijos kronikų pasaulis*. Prieiga internete: <<http://rubinaitis.lnb.lt/index.php?-1988833959>> [žiūrėta 2015 02 02].
- Hutchens, S. M. (2009). *Kodėl C. S. Lewisas buvo protestantas?* Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-12-12-s-m-hutchens-kodel-c-s-lewisas-buvo-protestantas/36882>> [žiūrėta 2014 10 31].
- Katalikų Bažnyčios katekizmas*. (2012). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Kreeft, P. (2010). *Rojaus ilgesys*. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-08-peter-kreeft-rojaus-ilgesys/38090>> [žiūrėta 2015 03 16].
- Kreeft, P. (2011). *Atgal į ateitį, arba keturios pagrindinės dorybės*. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-30-peter-kreeft-atgal-i-ateiti-arba-keturios-pagrindines-dorybes/69695>> [žiūrėta 2015 03 16].
- Lahayne, H. (2006). *Jis – laukinis liūtas*. Prieiga internete: <<http://www.lksb.lt/straipsniai/straipsnis-366.htm>> [žiūrėta 2015 02 16].
- Laužikas, J. (1993). *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
- Lencevičius, R. (2002). *C. S. Lewisas – iš sieninės spintos į dvasios platybes*. Prieiga internete: <<http://www.qedata.se/dr/alewis.htm>> [žiūrėta 2014 11 13].
- Lewis, C. S. (1952). *Trys būdai kaip rašyti vaikams*. Prieiga internete: <<http://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=9117>> [žiūrėta 2014 11 05].
- Lewis, C. S. (1956). *Kartais pasakos geriausiai perteikia tai, ką reikia pasakyti*. Prieiga internete: <<http://apilgriminnarnia.com/2014/01/27/sometimes-fairy-stories/>> [žiūrėta 2014 11 06].
- Lewis, C. S. (1996). *Kipšo laiškai*. Vilnius: Katalikų pasaulis.
- Lewis, C. S. (2006a). *Kančios problema*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Lewis, C. S. (2006b). *Keturios meilės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Lewis, C. S. (2007). *Tiesiog krikščionybė*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Lewis, C. S. (2009). *Narnijos kronikos. Burtininko sūnėnas*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2010). *Apstulbintas džiaugsmo*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Lewis, C. S. (2011a). *Narnijos kronikos. Aušros užkariautojo kelionė*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2011b). *Narnijos kronikos. Liūtas, ragana ir drabužių spinta*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2011c). *Narnijos kronikos. Princas Kaspijanas*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2011d). *Narnijos kronikos. Žirgas ir jo berniukas*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2012a). *Narnijos kronikos. Paskutinis mūšis*. Vilnius: Alma littera.
- Lewis, C. S. (2012b). *Narnijos kronikos. Sidabrinis krėslas*. Vilnius: Alma littera.
- Mykolaitis-Putinas, V. (1999). *Raštai*, T. 9. Vilnius: Vaga.
- Peschke, K. H. (1997). *Krikščioniškoji etika. Bendroji moralinė teologija Vatikano II susirinkimo dvasia*, T. 1. Vilnius: Katalikų pasaulis.

- Spieb, J. (2003). *C. S. Lewisas – tikėjimo gynėjas*. Prieiga internete: <<http://www.lksb.lt/straipsniai/straipsnis-96.htm>> [žiūrėta 2014 11 11].
- Sverdiolas, A. (2014). *Apie išmintį čia ir dabar*. Prieiga internete: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-10-22-arunas-sverdiolas-apie-isminti-cia-ir-dabar/123328>> [žiūrėta 2015 03 15].
- Širvys, D. (2008). *Išganymas pagal C. S. Lewisą*. Prieiga internete: <<http://www.btz.lt/article/articleview/1335/1/405>> [žiūrėta 2014 11 07].
- Šiūlys, R. (2011). Mistika ir apaštalo Pauliaus paėmimas į rojų 2 Kor 12, 1–4. *Bibliotheca Sancti Josephi* 3: 119–126.
- Šventasis Raštas. (2009). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Urba, K. (2000). *Literatūrinės pasakos įvairybė (bandymas apibrėžti)*. Prieiga internete: <<http://rubinitis.lnb.lt/index.php?-229994737>> [žiūrėta 2015 03 11].
- Vorgrimler, H. (2003). *Naujasis teologijos žodynas*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.
- Франц, М. Л. (1998). *Психология сказки*. Санкт-Петербург: Б. С. К.

MORAL VIRTUES IN C. S. LEWIS'S LITERARY CYCLE “THE CHRONICLES OF NARNIA”

Vaida Raišutienė, Remigijus Oželis

Summary

In his literary cycle “The Chronicles of Narnia” Clive Staples Lewis conveyed the Biblical plot, Christian values and moral virtues. Two worlds are depicted in the structure of the writing. The first one imitates and reminds of the reality while the second one is the world of fairy tales and raises the questions of eternal being, happiness, love, honesty, duty and meaning of life. The main leitmotif apparent in “The Chronicles of Narnia” by C. S. Lewis is to relate the reader with Jesus and to lead him/her along the path of honesty and therefore the uniting links among the characters in “The Chronicles of Narnia” are based upon moral virtues. C. S. Lewis skilfully employed the main characters and their actions to render cardinal moral virtues of wisdom, justice, strength and self-restraint.

This article reveals the expression of cardinal moral virtues (wisdom, justice, strength and self-restraint) in C. S. Lewis's literary cycle “The Chro-

nicles of Narnia” through systematization of the actions of the characters and expressions of Biblical motifs. C. S. Lewis himself describes the following moral virtues in his prominent work “Mere Christianity”: wisdom is a kind of practical and sound reasoning when actions and their consequences are considered; self-restraint does not mean completely abstaining from pleasures, but respecting certain limits; justice includes honesty, impartiality, fairness and keeping promises; and strength encompasses two types of courage when facing dangers and resisting pain.

The author used the characters of Lion Aslan, the Pevensie siblings, rulers of Narnia and thinking animals to embody the virtue of wisdom. As in Christian tradition justice is inherent in all divine creation, so all positive characters in “The Chronicles of Narnia” are lead by this principle. The virtue of strength radiates heavenly hope in each of the stories while the motif of courage is always inherent within the characters: courage reveals them the real life – life with God (Aslan). The virtue of self-restraint proclaimed by C. S. Lewis in “The Chronicles of Narnia” is human but difficult to develop. Throughout the story, the author makes the characters to acknowledge that the greatest fight with vice takes place not in the field of fierce battle but within human heart. The author uses his writing to appeal to experience, logic of life and intellectual capacity to find restraint within oneself. Therefore, in “The Chronicles of Narnia” C. S. Lewis relies on his Christian wisdom to present a wonderful sketch of theological moral virtues which, after being revealed and analysed, could be used as guidelines in moral education of the youth.